Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Датум:

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I – ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Орган који је именовао Комисију:

Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 17. априла 2013. године донело је Одлуку (бр.1293/1) о образовању Комисије за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Александар Вулетић предао под насловом **„Контакти енглеског и српског језика у области банкарства и финансија“**.

2. Састав Комисије (име и презиме сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање, датум избора у звање и назив факултета/установе у којој је члан Комисије запослен):

1. др Љиљана Марковић, редовни.професор (2005) јапанологија, Филолошки факултет, Београд
2. др Милош Ковачевић, редовни професор (2005) теоријске лингвистичке дисциплине,Филолошки факултет,Београд
3. др Смиљка Стојановић, доцент (2010) англистика,Филолошки факултет, Београд
4. др Верољуб Дугалић, редовни професор (2005) међународне финансије, Економски факултет, Крагујевац

II – ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. **Александар,** Ђорђе, **Вулетић**
2. Рођен 12. септембра 1970. године у Сремској Митровици (Република Србија)
3. Дана 3.12.2008. године на Филолошком факултету у Београду одбранио је магистарски рад под називом *Енглески језик банкарства.*
4. Научна област: Методика наставе енглеског језика

III – БИОГРАФИЈА И БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Кандидат Александар Вулетић рођен је 12. септембра 1970. године у Сремској Митровици, где је завршио основну и средњу школу. Дипломирао је на Катедри за англистику Филолошког факултета у Београду. На истом факултету се уписао на постдипломске студије, на смер Методика наставе енглеског језика Још од апсолвентских дана кандидат се непрекидно бавиу извођењем наставе енглеског језика. Радио је као професор енглеског језика у Четрнаестој београдској гимназији, Првој економској школи

и у приватној школи за учење енглеског језика Modern School of English. Поред наставе енглеског као општег и пословног језика и припреме полазника курсева за полагање испита Универзитета у Кембрицу, његов рад укључује и извођење наставе енглеског језика за посебне намене, пре свега у области банкарства и осталих сродних финансијских дисциплина. 2011. године кандидат је боравио на Универзитету у Кембрицу због прикупљања литературе и стручних консултација у вези са израдом докторске дисертације. Од 2012. године држи семинаре пословног енглеског језика у Привредној комори Србије, а у протеклих петнаест година присуствовао је низу стручних предавања и семинара које су организовали Филолошки факултет, Британски савет, Министарство просвете.

2005. године објавио је рад „Планирање наставе енглеског језика“ у часопису *Philologia* (бр.3, год. III), а у припреми за штампу су му радови „Семантичке трансформације као извор сликовитости језика банкарства“ (часопис *Банкарство*) и „Мултиструковни инерцијски синоними у српском језику банкарства, финансија и осигурања“ (часопис *Токови осигурања*). Кандидатов коауторски научни рад (са др Љ. Јовковић) “A Summary of Essential Principles for Development of Efficient ESP Syllabi and Teaching Materials” уврштен је за излагање на међународној конференцији – *1st International English for Specific Purposes Conference* која се одржава у Нишу у мају 2013. године. Рад ће бити објављен у зборнику радова са конференције.

IV – НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Контакти енглеског и српског језика у области банкарства и финансија

V – ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Александра Вулетића, у обиму од 229 страница, састоји се од следећих делова: *Апстракт на српском и енглеском језику*; *Садржај*; *Увод* (стр. 1-3); 1. *Теоријско-методолошки оквири рада* (стр. 3-11) – Полазне претпоставке и предмет истраживања, Задаци и циљ рада, План рада, Корпус и методе истраживања; 2. *Делимитација стручно-научних области и појмова* (стр. 11-39) – Лингвистичка контактологија, Хронолошко-појмовна периодизација лингвистичке контактологије, Одређење језика струке и науке, Раслојавање језика са примерима подрегистара језика банкарства, Микроконтактологија – контакти језика струке и науке; О активацији, пресликавању и контактемама; О контактонисемама и контактотерминемама, Дефиниције англицизама, Еколингвистички приступ проучавању, Банкарство и финансије, Банка, Банкарство у 21. веку, Банке кроз историју; 3. *Монолатерална лингвистичка анализа енглеско-српских језичких контаката у области банкарства и финансија* (стр. 39-98) – Микролингвистичко становиште, Графолошко-фонолошки аспекти адаптације, Формирање англицизама према изговору модела, Формирање англицизама према ортографији модела, Формирање англицизама комбинацијом ортографије и изговора, Задржавање изворне енглеске графије, Финалне и медијалне консонантске групе; Велико слово, тачка и запета; Морфолошки аспекти адаптације, Именице, Глаголи, Придеви, Иницијализми, Семантичко-прагматички аспекти адаптације, Струковна микроваријететска полисемија, Мултиструковна инерцијска синонимија, Интраструковна инерцијска синонимија, Полисемантичка дисперзија термина, Етимолошки греколатинизми и контактолошки англицизми, Сликовитост језика струке, Непрозирни

термини, Макролингвистичко становиште; Врсте, типови и видови контаката језика струке – нова сазнања; Ка нормирању и стандардизацији терминологије српског језика банкарства и финансија, Критеријуми за вредновање термина; 4. *Селективни речник контактотерминема српског језика банкарства и финансија – структура, сврха израде, употреба и анализа података* (стр. 98-131) – Речник – уводне напомене, Начин настанка и типови адаптације $К_ТСЈ_{БФ}$, Превођење и преузимање уз преобликовање, Неологизми и постојећа лексика, Англицизми језика струке и науке – врста, порекло, оправданост и статус, Микроваријетет и област употребе $К_ТСЈ_{БФ}$, Микроваријетет – додатно раслојавање специјализоване лексике, Између опште и професионалне области употребе, Правци дисеминације, Скраћенице и знакови коришћени у Речнику, Речник – завршне напомене, Анализа података добијених обрадом речничких одредница; 5. *Селективни речник контактотерминема српског језика банкарства и финансија* (стр. 131-210), *Закључак* (стр. 210-217) и *Литература* (стр. 217-229).

VI – ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Аутор дисертације износи претпоставку да се утицај енглеског језика на српски језик банкарства и финансија, синхронијски посматрано, врши на различите начине и врсте, путем различитих видова и канала, данас добрим делом измењеним у односу на резултате досадашњих општеприхваћених контактолошких теорија. Пре ове дисертације није било детаљних истраживања на овом пољу, тако да овај рад даје јаснију слику типологије језичког позајмљивања из енглеског језика у српском језику банкарства и финансија, начине адаптације англицизама на свим језичким нивоима, обим позајмљивања, последице утицаја енглеског језика у погледу квантитативне и квалитативне слике српског језика струке након језичког позајмљивања. Претпоставке о несређености, нестандардизованости, полисемичности, инерцијској синонимији, идиосинкратичној неологизацији, функционалној, односно микроваријететској раслојености српског језика банкарства и финансија, као и непостајању заинтересованости да се језик струке нормира, кандидату су такође биле више него довољне полазне тачке да приступи научно-истраживачком раду на ову тему.

Предмет овога рада, у ужем смислу, јесте идентификација, дескрипција и класификација контактотерминема српскога језика банкарства и финансија, односно адаптираних англицизама струке и науке. Такође, предмет рада јесте питање нормирања и стандардизације српског језика банкарства и финансија. У ту сврху кандидат је изнео своје виђење дефинисања и примене критеријума за вредновање термина, али је и начинио обазриве прескриптивистичке кораке на овом пољу. У дисертацији је датаљно извршена: типологизација енглеско-српских језичких контаката у научној и стручној области банкарства и финансија, анализа последица енглеског утицаја на српски језик струке и науке, како у квантитативном, тако и у квалитативном смислу (на графолошко-фонолошком, морфолошко-лексичком и семантичко-прагматичком нивоу); док је највећи допринос давање конкретних терминолошких решења у области анализираног језика струке, односно започињање процеса његовог нормирања и стандардизације.

Кандидат идентификује, описује и именује нове контактно-контрастивне и еколингвинстичке појаве чије постојање је установио у оквиру овог научно-истраживачког подухвата, обагућујући при томе терминологију (примењене) лингвистике. Те нове појаве

и њихове језичке десигнације су: микроконтактологија, контактонисема, контактотерминема, регистрални лапот, посредно-непосредно позајмљивање, скривено-сирови англицизам, микроваријетет, струковна микроваријететска полисемија, мултиструковна инерцијска синонимија, интраструковна инерцијска синонимија.

Анализирани корпус састављен је на основу широког избора језичког материјала. Он укључује и писани и говорни језички медијум. У питању је корпус састављен од материјала који је аутор прикупљао у протеклих пет година и обухвата анализирану лексику која долази из три области употребе језика струке и науке: области опште употребе широког типа, области опште употребе суженог типа и пословно-професиналне области употребе. У свом научно-истраживачком раду кандидат успешно користи комбинацију квалитативних и квантитативних метода. Квалитативне методе покривају, у мањој или већој мери, готово све сегменте рада. Оне се међусобно прожимају и понекад се користе у садејству, а укључују дескриптивну, контактно-контрастивну и аналитичко-компаративну методу. Примери за поједина места у раду где кандидат користи ове методе: дескриптивна метода (када представља типологизацију енглеско-српских језичких контаката у области банкарства и финансија и када описује нове контактолошке појаве), контактно-контрастивна метода (када врши идентификацију и класификацију контактотерминема у Речнику), аналитичко-компаративна метода (када упоређује критеријуме за формирање и вредновање термина, када детаљно анализира процесе адаптације српске стручне лексике на графолошко-фонолошком, морфолошком и семантичко-прагматичком лингвистичком нивоу). Квантитативна метода подразумева употребу статистичке методе, коју кандидат користи при обради података везаних за контактотерминеме из Селективног речника контактотерминема српског језика банкарства и финансија.

Све у свему, ова контактолошко-контрастивна лингвистичка анализа испуњава два основна принципа која сваки научно-истраживачки рад овог типа мора да испуни, а то су начела хеуристичности и апликативности.

VII – СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

-

VIII – ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У оквиру монолатералне, синхронијске контактно-контрастивне анализе енглеског и српског језика банкарства и финансија мр Вулетић је установио постојање мешовитих – постојећих и нових – начина, врста и видова контаката два језика струке, односно позајмљивања енглеског елемента у српски језик. Поред постојећег, блумфилдовски речено, културног позајмљивања, утврђено је да постоје и елементи интимног позајмљивања који су и статусне и струковне природе, а засновани су на струковној језичкој диглосији и својеврсној језичкој дивергенцији. Такође, поред утицаја енглеског језика на српски језик банкарства и финансија који се одвија путем посредног контакта ових језика, односно у склопу индиректног типа језичког додира, установљени су и елементи непосредног позајмљивања који су утицали на стварање новог, посредно-непосредног типа контаката језика струке и науке.

Даље, због прецизније квантитативне и квалитативне анализе утицаја енглеског језика на српски језик банкарства и финансија, кандидат детаљно одређује раслојене регистре и подрегистре анализираног језика струке и науке, те проширује и допуњава Хауген-Вајнрајхову и Филиповић-Ајдуковићеву теорију о адаптацији позајмљеница у језику примаоцу. Вулетић уводи појам микроконтактолошког језичког проучавања и појмове контактонисеме и контактотерминеме, као контактолошки обележене лингвистичке елементе настале активирањем и пресликавањем латентних, односно празних места у језику примаоцу, језику струке и науке, услед утицаја језика даваоца, при чему контактотерминему посматра као основну контактолошку јединицу терминолошког система језика струке и науке.

У микролингвистичком погледу, извршена је анализа адаптације српских контактотерминема на графолошко-фонолошком, морфолошком и семантичко-прагматичком нивоу. Установљена је изузетно велика недоследност, варијантност и неуједначеност при адаптацији англицизама у српском језику. Кандидат издваја два основна графолошко-фонолошка „правца“ карактеристична за српски језик банкарства и финансија када је адаптација позајмљеница на овом нивоу у питању: адаптацију енглеских позајмљеница која се врши преобликовањем српске реплике (према изговору модела, ортографији модела или комбиновано) и задржавање изворне енглеске графије (без граматичке адаптације и са делимичном граматичком адаптацијом). У оквиру морфолошке анализе потврђено је постојање процеса маскулинизације адаптираних именица, изразита склоност српског језика ка позајмљивању именица са суфиксом *–ing*, појава преузимања енглеских речи чији се изворни, множински облик не користи као једнина, већ као множина (додавањем домаћег облика за множину на изворни облик). Анализа глагола из корпуса открила је да је већина глагола аспектно амбивалентна, те да се вид одређује у зависности од контекста. Установљено је постојање морфолошки неасимилованих придева, „фосилизованих“ на нивоу примарне садржинске, често уз одсуство примарне обличке адаптације. Потврђено је да се у придевској функцији, у оквиру именичких синтагми, користе именице у премодификацији. У оквиру поглавља о иницијализмима, кандидат је понудио решење за стандардизовано писање преко двадесет иницијализама, односно, акронима који су међу најчешће коришћенима у српском језику банкарства и финансија, а најчешће су и предмет рогобатне и неквалитетне адаптације. Посебан осврт учињен је ка писању акронима ћириличким писмом, што је до сада у српским језицима струка и наука била готово табу тема.

На семантичко-прагматичком нивоу адаптације струковних англицизама кандитат износи и анализира низ врло битних појава, које до сада нису биле предмет детаљнијег интересовања лингвиста: струковну микроваријететску полисемију, мултиструковну и интраструковну инерцијску синонимију, полисемантичку дисперзију термина, етимолошко-контактну лексичко-семантичку антиномију, као и сликовитост језика струке засновану на семантичким трансформацијама. У намери да се прагматички постави у односу на проблем нормирања и стандардизације српског језика банкарства и финансија, који, по Вулетићу, представља неуређен скуп нестандардизованих термина формираних углавном на основу преузимања енглеске специјализоване лексике струке и науке, кандидат даје своје виђење решења овог проблема у неколико корака. Ти кораци укључују: дескрипцију, класификацију и систематизацију лексичког фонда српског језика банкарства и финансија; утврђивање општег начела о начину формирања термина и избору

приоритетних критеријума за вредновање термина; формирање нормативног тела које ће на институционализован, професионалан и организован начин радити на стварању српске терминологије банкарства и финансија; лексикографску кодификацију нормираног и стандардизованог језика струке у смислу израде квалитетног дескриптивно-нормативног речника/лексикона српског језика банкарства и финасија; као и доследну примену нормиране терминологије. Вулетић напомиње да је његов став у вези са формирањем и нормирањем српске терминологије анализиране струке и науке, а у односу на енглески језик, као језик давалац, заснован на уважавању како начела стварања терминологије путем интернационализације (интеграције објективно потребних и одомаћених англицизама и сегрегације објективно непотребних англицизама), тако и начела стварања аутохтоне терминологије (коришћења потенцијала српског језика), при чему се предност даје домаћим, српским облицима, када год је то могуће.

Од 809 српских банкарско-финансијских контактотерминема које су представљене у Селективном речнику, њих 61,31% (496) настало је преузимањем из енглеског језика уз различите степене преобликовања (адаптације), а њих 313 или 38,69% настало је превођењем са енглеског језика. У оквиру разних преводних поступака који су идентификовани, највише контактотерминема настало је хибридним структурним калкирањем (33,87%) и функцијском апроксимацијом (33,22%). Хибридним (делимичним) структурним калкирањем, које подразумева комбинацију домаћег (преведеног) елемента и страног (преузетог енглеског елемента који може да се налази у различитим фазама обличко-садржинске адаптације) енглески елемент, често сиров или облички лоше и нестручно прилагођен, улази у српски „на мала врата“, стварајући при том рогобатне англосрпске конструкције, несталне и идиосинкретичне по облику и „неухватљиве“ по значењу. Од укупног броја неологизама, њих 61,71% је увезено из енглеског, њих 27,43% је хибридног порекла, док је само 10,86% неологизама настало уз активирање домаћег језичког потенцијала.

Контрастирањем српских и енглеских термина у Селективном речнику контактотерминема српског језика банкарства и финансија, поред резултата квантитативно-дескриптивног типа, кандидат је, у квалитативно-прескриптивном смислу, понудио око четири стотине решења за неоправдане контактотерминеме, чинећи при томе корак ка њиховом нормирању и стандардизацији, али и правећи отклон ка постојећој пракси поприличног немара за домаће изразе, као и за сврху и начине преузимања англицизама. Такође, рад се одликује бригом о језику банкарско-финансијске струке и науке, иначе саставном делу српскога језика, који, опет, уз ћириличко писмо, представља један од основних стубова српске културе.

IX – ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

На основу свестране анализе понуђеног материјала докторске дисертације кандидата мр Александра Вулетића под насловом КОНТАКТИ ЕНГЛЕСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА У ОБЛАСТИ БАНКАРСТВА И ФИНАНСИЈА, Комисија је констатовала да је ова дисертација захватила актуелну и за лингвисте инспиративну област, као што су контакти енглеског и српског језика у области банкарства. Задатку који је себи поставио, мр Александар Вулетић је приступио са врсним познавањем уже и шире лингвистичке

литературе, као и методологије коју социолингвистичка и лингвистичке истраживања подразумевају. Опремљен оваквим знањима он је био у стању да из свог истраживања деривира и артикулише квалитетне резултате. Из рада се лако види да је неоспорно да су дискусије и интерпретација резултата, као и закључци у потпуном складу са постављеним хипотезама. Као и све успеле докторске дисертације и ова дисертација представља значајан допринос разумевању изабране теме на теоријском нивоу, али је корист од истраживања очигледна и на практичном нивоу и огледа се у разумевању разлога зашто су одређени системи и подсистеми лингвистички обликовани онако како јесу.

X – ПРЕДЛОГ

На основу детаљне анализе рада Комисија је оценила да дисертација мр Александра Вулетића представља вредан и оригиналан научноистраживачки рад који даје допринос лингвистичким, социолингвистичким и прагматичким истраживањима у области употребе енглеског и српског језика, као и у погледу језичких универзалија у области семантике, те предлаже Научно-наставном већу Филолошког факултета да препоручи Сенату Универзитета у Београду да рад КОНТАКТИ ЕНГЛЕСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА У ОБЛАСТИ БАНКАРСТВА И ФИНАНСИЈА прихвати као докторску дисертацију, а кандидату мр Александру Вулетићу одобри усмену одбрану пред комисијом у истом саставу.

У Београду, 10.6.2013.

Потписи чланова Комисије:

1. др Љиљана Марковић
2. др Милош Ковачевић
3. др Смиљка Стојановић
4. др Верољуб Дугалић